

IN MEMORIAM

Djurđja Bartlett (1949–2022)

Polovinom maja u Londonu iznenada je preminula Đurđa Bartlet, čuvena teoretičarka i istoričarka mode. Đurđu nikada nisam lično upoznala. Naše upoznavanje i saradnja koja je usledila odvijali su se elektronskim putem. I pored toga stekla sam utisak da se radi o toploj osobi, uvek voljnoj da pomogne drugima. Komunikaciju smo uspostavile 2006. godine kada sam radila na magistarskoj tezi *Modna produkcija Aleksandra Joksmovića kao društveni i kulturni fenomen*. U to vreme u Srbiji nije bilo eksperata za socijalističku modu, a jedan od retkih inostranih radova na tu temu bio je njen članak *Let Them Wear Beige: The Petit-Bourgeois World of Official Socialist Dress* (2004). Kako sam bila nesigurna u pogledu tumačenja određenih fenomena, u jednom trenutku rešila sam da joj pišem i zatražim savet. Odgovor je stigao odmah, a s njim i ohrabrenje da nastavim započetim putem. Ponudila mi je i pomoć u vidu kopiranja i slanja inostrane literature: očigledno je dobro znala da u Srbiji pet godina nakon rušenja Miloševićevog režima još uvek nema mnogo stranih publikacija, kao i načina da se do njih dođe. Sledeće godine otpočele smo saradnju na devetom tomu *Berg Encyclopedia of World Dress and Fashion* posvećenom Istočnoj Evropi, Rusiji i Kavkazu (2010). Kao urednica tog toma pružila mi je priliku da svoju magistarsku tezu pretočim u enciklopedijsku odrednicu.

No, i pre nego što smo se upoznale, ja sam zapravo poznavala rad Đurđe Bartlet, tada Milanović. Kako sam kao gimnazijalka gajila interesovanje prema modnom dizajnu, bila sam pasionirana čitateljka veoma uticajnog domaćeg ženskog časopisa *Svijeta*, čija je ona bila glavna urednica počev od 1986. godine. Iako se već dokazala kao novinarka, na uredničko mesto preporučila ju je njena magistarska teza *Ženska štampa kao fenomen masovne kulture*, koju je odbranila dve godine ranije na odseku za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Početkom naredne decenije otpočela je akademsku karijeru: između 1992. i 1999. predavala je Sociologiju kulture, Sociologiju mode i Estetiku u okviru Zavoda za dizajn Tekstilno-tehnološkog fakulteta u Zagrebu. Godine 1999. uredila je zbornik *Tijelo u tranziciji*, da bi 2002. godine svetlost dana ugledao i zbornik *Moda: povijest, sociologija i teorija mode*, čiji su priređivači, pored nje, bili Mirna Cvitan-Černelić i Ante Tonči Vladislavić. Doprinos poznavanju hrvatske međuratne mode dala je 2011. kao jedna od kustoskinja izložbe *Art Deco i umjetnost u Hrvatskoj između dva rata*, koja je bila postavljena u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu.

Ipak, brak sa Britancem odvuкао ju je u London, koji je vremenom postao njeno dominantno mesto za život i rad. Upisala je doktorske studije na Univerzitetu umetnosti u Londonu na kojem je doktorirala 2006. godine sa temom *Ideology and Clothes: The Rise and Decline of Socialist Official Fashion*. Usledela je veoma uspešna akademska karijera obeležena plodnim naučnim radom. Na Univerzitetu umetnosti u Londonu 2015. godine stekla je zvanje ridera u oblasti istorije i kulture mode. Prekretnicu u međunarodnim studijama socijalističke mode predstavljalo je publikovanje njene prerađene doktorske disertacije pod nazivom *FashionEast: The Spectre that Haunted Socialism* (2010). Suptilan prikaz odnosa ideologije i mode u Sovjetskom Savezu, ali i u drugim socijalističkim zemljama, poput Čehoslovačke, Poljske, Mađarske i Jugoslavije izvršio je veliki uticaj na brojne istraživače i doneo Đurđi neosporan ugled. Značenjem mode u socijalističkom kontekstu bavila se i u brojnim naučnim radovima, od kojih bih posebno izdvojila onaj o socijalističkim dendijima – supkulturi koja je svojim izgledom i životnim stilovima oponirala dominantnim vrednostima uzdržanosti i pregalaštva (2013), kao i one posvećene dizajnerkama Žuži Jelinek i Nadeždi Lamanovoj (2010, 2016).

No, pored interesovanja za ideološko oblikovanje mode u socijalističkim sistemima, Đurđa Bartlet pokazala je interes i za postsocijalističke fenomene. Njene analize savremene pozicije Moskve na modnoj mapi obeležene samoegzotizacijom i orijentalističkim diskursima (2011), te politike stila ruskog izdanja modnog časopisa *Vogue* u uslovima postsocijalističke tranzicije (2006) otvorile su pitanja odnosa centra i periferije u simboličkoj produkciji mode. Prilog poznavanju mode u Šangaju u periodu od 1913. do 1949. godine dala je u zborniku *Styling Shanghai*, koji su uredili Kristofer Bruard i Džulijet Mekdonald (2020).

Đurđa Bartlet bila je i (ko)urednica dva važna zbornika. Zajedno sa Šonom Kolom i Agnes Rokamora uredila je zbornik *Fashion Media: Past and Present* (2013), koji je ponudio interpretaciju različitih kanala komunikacije posredstvom kojih se širi modni sistem (od modnih ilustracija preko magazina do savremenih blogova). Dominantna interesovanja za odnos politike, ideologije i mode potvrdila je uređivanjem zbornika *Fashion and Politics* (2019), koji je analizirao ideološko značenje odeće u različitim istorijskim i savremenim kontekstima. Međuodnos politike i odevnih praksi bio je i tema njenog poslednjeg istraživačkog projekta, koji će rezultovati publikovanjem knjige *European Fashion Histories: Style, Society and Politics*, koja treba da izađe iz štampe 2023. godine u izdanju Bloomsbury.

Februara 2020. u Mađarskom nacionalnom muzeju Đurđa Bartlet održala je uvodno predavanje u okviru naučne konferencije *Diors of the Eastern Bloc: Fashion Queens and Kings Behind the Iron Curtain*, koja je bila deo pratećeg programa izložbe *Klara: Klara Rotšild, modna kraljica iza Gvozdena zavese* autorke Ildiko Simonović. Ostaje žal što nisam bila upoznata sa održava-

njem ovog naučnog simpozijuma, pa sam propustila i poslednju priliku da se sa Đurđom sretnem. Iako više nije sa nama, sigurna sam da će njeno profesionalno delo nastaviti da inspiriše sve one koji se bave proučavanjem zamršenog odnosa mode, ideologije i politike. Ja lično i dalje imam istu motivaciju, a za nju je u velikoj meri zaslužan naučni opus Đurđe Bartlet.

*Danijela Velimirović
Odeljenje za etnologiju i antropologiju,
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu*